

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КНЗ «ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

**ЗОВНІШНІ ОСВІТНІ ОЦІНЮВАННЯ: СТРАТЕГІЇ,
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ**

Методичний посібник

Черкаси 2020

УДК 37.091.279.7

З-78

Схвалено вченою радою КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради».

Протокол № 2 від 02.06.2020 року

Авторський творчий колектив у складі:

Лісової Н. І., проректора із питань зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат педагогічних наук;

Лобенко Н. М., Тетьора С. С., Федоренко Т. А., методистів лабораторії-центру зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

Рецензенти:

Чепурна Н.М., ректор комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат педагогічних наук;

Глизь Н.М., заступник директора з навчально-виховної роботи Руськополянського закладу загальної середньої освіти № 1 Руськополянської сільської ради

З-78 Лісова Н. І., Лобенко Н. М., Тетьора С. С., Федоренко Т. А. Зовнішні освітні оцінювання: стратегії, особливості розвитку : методичний посібник. Черкаси, 2020. 52 с.

У запропонованій авторами роботі розкрито особливості розвитку зовнішніх оцінювань на засадах державної освітньої політики, а також результатів міжнародних, національних і регіональних моніторингових досліджень і прослідковано еволюцію зовнішнього незалежного оцінювання впродовж 2006 – 2020 років та пов'язаних із ним процедур, зокрема, апробації тестових завдань, пробного ЗНО, державної підсумкової атестації та вступних випробувань. Також представлено всебічний аналіз кількох інтернет-ресурсів щодо результатів зовнішнього тестування випускників з урахуванням різних показників.

Методичний посібник розрахований на педагогічних працівників установ освіти, методистів, слухачів курсів підвищення кваліфікації.

© КНЗ «ЧОПОПП Черкаської обласної ради», 2020.

ЗМІСТ

Наталія Лісова СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНІХ ОСВІТНІХ ОЦІНЮВАНЬ НА ЗАСАДАХ ДЕРЖАВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ	3
Тетяна Федоренко ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНІХ ОСВІТНІХ ОЦІНЮВАНЬ.....	12
Сергій Тетьора ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ В СИСТЕМІ ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ.....	22
Наталія Лобенко МОНІТОРИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ: РЕЗУЛЬТАТИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50

Наталія Лісова, проректор
з питань зовнішнього незалежного оцінювання і моніторингу якості
освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНІХ ОСВІТНІХ ОЦІНЮВАНЬ НА ЗАСАДАХ ДЕРЖАВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Закон України «Про освіту» серед засад державної політики у сфері освіти задекларовано забезпечення якості освіти та освітньої діяльності, прозорість і публічність прийняття та виконання управлінських рішень. Реалізація цих засад потребує наявності значного набору різномірної інформації про освітній процес на всіх його рівнях (окремий учень, клас, ЗЗСО, регіон, держава), доступної різним учасникам освітнього процесу (учням, їхнім батькам, учителям, адміністраціям ЗЗСО, місцевим і регіональним органам управління освітою, профільному міністерству, органам контролю і громадського нагляду тощо). Важливою частиною інформації про освітній процес у ЗЗСО є інформація про результати навчання учнів, одним із способів отримання якої є зовнішні освітні оцінювання (далі – ЗОО), до складу яких входять національні моніторингові дослідження якості початкової освіти, міжнародні моніторингові дослідження якості освіти PISA, TIMSS, а також апробація тестових завдань, вступні випробування, державна підсумкова атестація у формі ЗНО, пробне ЗНО.

Зовнішні освітні оцінювання – це оцінювання результатів навчання здобувачів повної загальної середньої освіти на різних рівнях загальної середньої освіти, окремі або всі складники якого (визначення кола оцінюваних осіб, визначення освітніх галузей (предметів), із яких проводиться оцінювання, установлення правил/процедур проведення оцінювання, визначення вимог до структури та змісту завдань для оцінювання, розроблення завдань для оцінювання, організація та проведення оцінювання в ЗЗСО, перевіряння виконаних робіт тощо) реалізуються незалежними від ЗЗСО суб'єктами («Стратегія розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://testportal.gov.ua/2019/07/11/strategiya-osvitnih-otsinyuvan-v-ukrayini-do-2030-roku/>). Зазначений документ підготовлено Міжнародним фондом «Відродження» та Українським центром оцінювання якості освіти за підтримки

Міністерства освіти і науки України й Американських рад з міжнародної освіти щодо реалізації освітніх оцінювань на різних етапах здобуття повної загальної середньої освіти, а саме: оцінювання на етапі закінчення здобуття початкової освіти; оцінювання на етапі закінчення здобуття базової середньої освіти; оцінювання на етапі закінчення здобуття профільної середньої освіти; система національних і міжнародних досліджень якості освіти; загальнодержавна електронна школа (е-НУШ); профорієнтаційне тестування на етапі закінчення здобуття базової середньої освіти. Метою аналітичного документа-пропозицій є створення системи освітніх оцінювань, яка має орієнтуватися на чотири ключові позиції:

- сприяння підвищенню якості початкової, базової середньої та повної середньої освіти;
- накопичення об'єктивної інформації про освітній процес і результати навчання здобувачів загальної середньої освіти;
- підтримування освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти (що і як оцінюється – тому й тією мірою приділяється увага під час організації освітнього процесу);
- підтримування вчителів, підвищення довіри до них.

Автори Стратегії переконані, що імплементація положень аналітичного документа-пропозицій уможливить до 2027 року створення повноцінної системи освітніх оцінювань на ключових етапах здобуття загальної середньої освіти, що буде інтегральною складовою Нової української школи.

Радимо ознайомитися з графіком проведення моніторингових досліджень за джерелом: <http://testportal.gov.ua/2019/07/11/strategiya-osvitnih-otsinyuvan-v-ukrayini-do-2030-roku/>

Варто взяти до уваги, що зовнішні освітні оцінювання, які спрямовані на оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти за підсумками навчання на певному рівні освіти, мають бути відмежовані від моніторингових зовнішніх освітніх оцінювань. Дані, отримані за результатами ЗОО для оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, можуть бути використані як додаткові до висновків моніторингових досліджень.

У державі функціонує стабільна й водночас динамічна система ЗОО, яка охоплює основні рівні освіти, оскільки окремі, фрагментарні, неповні й несистемні дані, отримані на тих чи інших рівнях освіти за результатами ЗОО, можуть бути недоброчесно використані, маніпулятивно інтерпретовані тощо, а отже, спотворювати картину реальної ситуації у вітчизняній освіті, а відтак унеможливити реалізацію засадничих положень державної політики у сфері освіти.

Наразі в Україні реально розпочато системні моніторингові дослідження в початкових класах ЗЗСО, ДПА/ЗНО – у старшій школі. Інформація, отримана за результатами ЗОО, є значущою, проте вона не є достатньою для того, щоб сприяти підвищенню якості освіти та освітньої діяльності, забезпечити об'єктивне бачення стану розвитку ЗСО, розуміння того, де, на яких етапах, із яких причин зароджуються проблеми, коли і як можна впливати на ситуацію з метою її коригування тощо.

Варто вказати на те, що намітилися певні зрушення в галузі освітніх вимірювань, наприклад, охоплення в останні роки ЗНО студентів системи

закладів професійної (професійно-технічної) та довищої освіти, проведення у 2018 р. першого циклу національного моніторингового дослідження якості початкової освіти, участь України в міжнародних дослідженнях TIMSS-2007, 2011 та PISA-2018.

Виникає запитання: навіщо потрібна система зовнішніх оцінювань? Відповідь така:

- по-перше, щоб отримувати валідну інформацію про навчальні досягнення здобувачів освіти;
- по-друге, щоб мати об'єктивну інформацію про освітній процес на всіх рівнях загальної середньої освіти;
- по-третє, щоб вчасно виявляти причини проблем на різних рівнях управління загальною середньою освітою та визначати оптимальні шляхи їх вирішення;
- по-четверте, щоб мати об'єктивні дані про результати навчання здобувачів ЗСО та здійснити аналіз якості державної і локальної освітньої політики, прийняти об'єктивні управлінські рішення;
- по-п'яте, щоб відстежувати динаміку навчальних досягнень учнів/студентів кожної ланки повної середньої освіти та вищої освіти тощо.

Варто зазначити, що система освітніх оцінювань базується на ключових позиціях, зокрема:

- сприяти забезпеченню якості початкової, базової середньої та повної середньої освіти;
- накопичувати об'єктивну інформацію про освітній процес і результати формування компетентностей здобувачів загальної середньої освіти;
- підтримувати організацію освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, педагогічну діяльність учителів, підвищувати довіру до його суб'єктів тощо.

Необхідно, на наш погляд, ознайомитися з аналізом причин успіху ефективних освітніх систем, висвітлених Андреасом Шлейхером у книзі «Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття». Автор цього видання є одним із найдосвідченіших педагогів у світі, керівником програми PISA. Він розкриває сучасні тенденції в розвитку освіти, аналізує результати дослідження PISA учасників багатьох країн світу, дає слушні поради щодо підвищення якості освіти та здійснення освітніх реформ.

Рекомендуємо розглянути ідеї, представлені А. Шлейхером, через інтерактивні форми науково-методичної роботи з метою обговорення актуальних питань розвитку загальної середньої освіти, формування культури довіри в освітньому середовищі, вироблення програм розвитку ЗСО, упровадження кращих практик управління закладами на основі конструктивних дискусій у соціокультурній системі «сім'я – школа – громада».

Пропонуємо перелік проблемних питань до науково-методичних форм за книгою «Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття» з пріоритетами, визначеними в назві рубрики:

Школа – центр конструктивних дискусій, вироблення стратегій та формування культури довіри в соціокультурній системі «сім'я – школа – громада»

1. Методичні дискусійні панелі

- Щоб змінити шкільну систему, зробити її успішною, потрібне не просто радикальне, альтернативне бачення того, що можливо, а й». *Що, на Вашу думку, «потрібне» у соціокультурній системі «дитина – школа – громада», щоб зробити успішною шкільну систему?*
- У чому полягають основні ідеї міжнародного дослідження PISA? *Чи можна їх упровадити в школі, у якій працюєте?*
- «Саме життя несправедливе, бо не вимагає від нас відтворити те, що ми запам'ятали в школі вчора, а хоче, щоб ми розв'язували проблеми, яких не можемо передбачити сьогодні». *Які зміни необхідно внести в освітній процес сучасного закладу ЗСО?*

2. Методичні мости

- «Учителі з усього світу ... покладають своє життя на те, щоб допомогти наступному поколінню втілити свої мрії й сформуванати наше майбутнє». *Поділіться кращими практиками власної педагогічної та управлінської діяльності.*
- «Добробут суспільства все більше залежить від уміння людей діяти колективно. Тому школи мусять допомагати учням усвідомити плюралізм сучасного життя. А для цього треба вчити їх співпрацювати, а також винагороджувати цю співпрацю й індивідуальні навчальні успіхи – тоді учні зможуть думати самостійно й діяти заради інших і спільно з іншими». *Поділіться досвідом щодо формування таких умінь у соціокультурній системі «дитина – школа – громада».*

3. Форум

- «Потрібні лідери, які змінять інституційні структури, надто часто побудовані навколо інтересів і звичок учителів та керівників, а не учнів». *Чи погоджуєтесь (не погоджуєтесь) з цією думкою? Обґрунтуйте її.*

- «Лідери, які щиро прагнуть соціальних, освітніх змін, здатні використати довіру громади й реалізувати ефективні реформи». *Яким чином лідер може використати довіру громади, щоб ефективно реалізувати освітню реформу?*
- Необхідно «роззирнутися довкола: на іншого вчителя, іншу школу, іншу країну». *У чому полягає сутність поняття «роззирнутися довкола...»? Що позитивного для Вас як учителя, керівника школи і чи чините так на практиці?*

4. Воркшоп

- «Дехто стверджує: мовляв, на прикладі Фінляндії неможливо нічого навчитися, бо фінська шкільна система побудована на культурі довіри. А таку культуру начебто складно перенести на інший ґрунт». *А як Ви вважаєте? Розкрийте власну практику побудови культури довіри.*
- «Довіра й відповідальність пов'язані дуже тісно. Чітка підзвітність – необхідний елемент культури з високою довірою: якщо люди не мають виразного уявлення про те, які цілі стоять перед ними і що саме оцінюють, будувати довіру важко. Довіра також залежить від конкретної компетенції <...> Значні інвестиції, що їх здійснюють фінські лідери у професійний розвиток учителів, є важливою складовою формули успіху. Учителі користуються такою ж автономією і довірою, як фахівці інших галузей, – вони проходять вимогливу підготовку й мають право ухвалювати рішення щодо навчальної програми та оцінювання. Довіра з боку уряду, а також вища освіта, здобута в конкурентних університетах, дають учителям змогу виконувати свої обов'язки так, що довіра батьків та місцевої спільноти до них зростає». *Як Ви вирішуєте проблему щодо підвищення довіри до школи, учителів у громадах? Поділіться формулою успіху.*
- «Усе зводиться до того, що є фундаментом освіти: потрібно навчати цінностей, які стануть для учнів надійним компасом та інструментом, який допоможе їм прокладати собі шлях у все складнішому, нестабільному й невизначеному світі. Звичайно, це непросто. ...для цього треба досягнути балансу між зміцненням спільних цінностей у суспільстві, як-от поваги й терпимості – які в жодному разі не можуть опинитися під загрозою – та прийняттям розмаїття й плюралізму цінностей, що його це розмаїття породжує. Досягти балансу нелегко, але вчителі повинні старатися підготувати своїх учнів до культурно розмаїтих спільнот у цифровому світі, у

яких вони житимуть і соціалізуватимуться. Потрібно вже тепер задуматися над тим, чи готові системи освіти до такого ширшого поняття громадянства у 21-му столітті. У 2013 році низка країн звернулися до PISA й запитали, чи можна передбачити в міжнародних оцінюваннях такий критерій. Вони назвали його «глобальною компетентністю». Йдеться про набір навичок, який дає людям змогу подивитися на світ іншими очима й сприймати різні ідеї, погляди й цінності». *Які цінності «фундаменту» школи, у якій працюєте? Як здійснюєте підготовку учнів до «цифрового світу»? Як соціалізуєте шкільне життя?*

5. Методичний ринг

- Який найважливіший висновок зробили на основі PISA? Якщо одні країни змогли реалізувати політику, спрямовану на зростання успішності, й подолати соціальний розрив у результатах навчання, то чому інші країни не могли зробити так само?
- У деяких країнах завдяки PISA громадськість стала обізнаніша, й виник потужний імпульс для змін, а в інших – ні. У чому причини?
- Від чого залежить розвиток закладу загальної середньої освіти?
- Які наслідки, якщо в країні є значна кількість громадян без сформованих умінь?
- Чи можна порівнювати досягнення системи ЗСО свого закладу з досягненнями системи ЗСО інших закладів ?
- Які громадяни мають більше шансів досягнути соціально-економічних успіхів?

6. Методичний аукціон

- Запропонуйте механізми формування довіри, щоб покращити систему освіти в закладі ЗСО.
- До чого маємо готувати учнів у школі? Запропонуйте ідеї та шляхи їх реалізації.

7. Методичний бенефіс

- PISA визначає «глобальну компетентність». Як носій ефективного педагогічного досвіду ... розкрийте власну діяльність щодо формування компетенцій у сучасній школі.

8. Продовжте речення:

- Сучасний світ більше не винагороджує нас тільки за те, що ми знаємо, – він винагороджує нас за те, що ми ... *(можемо робити з тим, що знаємо).*
- Нинішня освіта повинна зосередитися на *(способах мислення (креативність, критичне мислення, уміння розв'язувати проблеми й*

формулювати власні судження), способах роботи (спілкування і співпраця), інструментах для роботи (здатність розпізнавати й використовувати потенціал новітніх технологій), а також на здатності жити в багатогранному світі й виконувати роль активних і відповідальних громадян).

- Громадяни й бізнес можуть уникати ризиків, затягуючи прийняття рішень, які стосуються інвестицій, інновацій та мобільності робочої сили – того, що необхідне... *(для швидкого зростання і соціального прогресу).*
- Стандартизовані тести проводять у фінських школах майже так само часто, як і в середньому серед країн ОЕСР. Різниця в тому, що тести використовують не для того, щоб знайти вади в системі або зафіксувати низьку успішність, а для того, аби... *(допомогти учням краще вчитися, учителям – краще викладати, а школам – ефективніше працювати).*
- Ми дуже мало знаємо про те, як будувати й підтримувати довіру в галузі освіти або як її, у разі потреби, відновити. Точно відомо тільки те, що... *(довіру не можна купити, насильно спонукати її проявляти).*

Ще одна важлива, на наш погляд, книга «Школа на старті. Мотивація до дії» (автори Маргрет Расфельд та Штефан Брайденбах, переклад з німецької Романа Чорнюка). Вона [книга] про сучасну освітню ініціативу, «спрямовану на те, щоб кожна школа стала місцем навчання, де учнівство зможе відкрити таланти та розвивати потенціал. У ній мало готових рецептів, утім є досить багато магічних моментів, які торкаються самого серця, змушують замислитися і знайти свій шлях до розкриття потенціалу кожної дитини <...> ця книга є чудовим прикладом того, як можна і потрібно реформувати систему шкільної освіти <...> самі по собі зміни не відбуваються ніде, що їх завжди ініціює активна частина громадянського суспільства, яка готова і вміє брати на себе відповідальність та роль посередника між державою і школою», – зазначає Олена Дубас-Чорнюк, голова ГО «Вулик ідей: клуб розумних ідей». Наведемо декілька цитат, із яких довідаємося про порушені питання та запропоновані ініціативи громадянами Німеччини під час обговорення шкільної освіти:

«...бачення школи як місця розкриття потенціалу, оплоту сердечності, ефективного робочого простору та центру суспільного обміну...»; «правильно тоді, коли думаємо серцем»; «якщо подивитися на світ ґрунтовно та критично, ми ще раз переконуємося: час діяти»; «розкриття потенціалу є основним правом, що потребує офіційного визнання»; «основною тезою зміни розуміння розкриття потенціалу: людина та її потенціали перебувають у центрі, важливо відпустити та довіряти, замість контролювати та опікати»; «спрямувати фокус із процесу передачі знань на розкриття потенціалу»; «діяти – це МИ, а не Я», «творити співпрацю разом»...

Отже, основні ідеї, які необхідно реалізувати в нових умовах ОТГ:

- партнерсько-довірча взаємодія між суб'єктами освітнього процесу;
- актуальність й затребуваність *цілісності* системи державно-громадського управління розвитком ЗСО – «дитини – школи – громади» – в умовах децентралізації влади і реформування місцевого самоврядування;

- підвищення мотивації в суб'єктів управління закладом освіти, спрямованої на реалізацію стратегій і програм розвитку загальної середньої освіти. Ці та інші ідеї запропоновано авторами названих книг з метою розпочати рух до нової культури навчання, культури довіри, культури взаємин.

Тетяна Федоренко, методист лабораторії-центру зовнішнього незалежного оцінювання і моніторингу якості освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНІХ ОСВІТНІХ ОЦІНЮВАНЬ

Детально охарактеризуємо **ЗНО**, основою якого є тестові технології, у зв'язку з цим використовується поняття «зовнішнє тестування». Ця система запроваджена у 2006 році, діє більше десяти років, доводить свою ефективність, спроможність, значимість.

Механізм упровадження зовнішнього оцінювання має законодавче закріплення. Так, ухвалений Верховною Радою України 1 липня 2014 року Закон «Про вищу освіту» остаточно утвердив зовнішнє незалежне оцінювання як основний інструмент прийому абітурієнтів до закладів вищої освіти, а ухвалений 5 вересня 2017 року Закон «Про освіту» визначив систему зовнішнього незалежного оцінювання складовою системи забезпечення якості освіти (розділ V, п.2 ст.41).

За 14 років проведення зовнішнього незалежного оцінювання, починаючи з 2006 року, воно стало важливою і невід'ємною складовою освітньої політики держави, користується великою підтримкою громадськості та освітньої спільноти (більше 70 %).

Зазначимо, що важливою сферою застосування результатів ЗНО є моніторинг якості освіти, сутність якого визначена ст.48 Закону «Про освіту»: «Це система організації, збору, збереження, оброблення та поширення інформації про діяльність освітньої системи, яка забезпечує неперервне спостереження за її станом і дає змогу прогнозувати її розвиток». Тобто, можемо зробити такий висновок, що ЗНО є складником ще більшої системи – моніторингу якості освіти (від національного рівня до локального).

Особливістю ДПА/ЗНО є те, що воно залишається об'єктивним, оскільки здійснюється зовнішніми інституціями із застосуванням стандартизованих тестових завдань, відповідних процедур проведення тестування і технологій безособової перевірки, а також відкритим.

Наступна особливість – відкритість зовнішнього незалежного оцінювання, що забезпечується шляхом своєчасного інформування осіб, які

бажають здобути вищу освіту. На сайтах УЦОЯО та його регіональних центрів подається інформація про програми, строки та порядок проведення ЗНО, а також здійснення державного контролю та громадського спостереження за його проведенням.

Громадське спостереження за перебігом зовнішнього незалежного оцінювання було запроваджено у 2008 році, коли це освітнє вимірювання набуло загальнодержавного значення. Наявність зовнішнього контролюючого механізму сприяє відкритості та прозорості системи зовнішнього незалежного оцінювання, дотриманню процедур стандартизованого освітнього вимірювання, а також формуванню до нього довіри суспільства.

Здійснення громадського спостереження та державного контролю за дотриманням процедур зовнішнього незалежного оцінювання передбачено Порядком проведення зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти.

Головне завдання громадських спостерігачів полягає у фіксації фактів недотримання вимог і норм, передбачених нормативними документами, що регламентують порядок проведення зовнішнього незалежного оцінювання.

Громадське спостереження ЗНО 2007-2019 роки

№ з/п	Рік проведення ЗНО	К-сть громадських спостерігачів
1	2008	20
2	2009	115
3	2010	104
4	2011	142
5	2012	134
6	2013	78
7	2014	97
8	2015	192
9	2016	225
10	2017	148
11	2018	137
12	2019	144

Загалом суб'єкти громадського спостереження щороку констатують високий рівень організації та проведення зовнішнього незалежного оцінювання в Черкаській області.

Нами звертається увага на те, що впродовж останніх років відбувалася поступова зміна ролі зовнішнього незалежного оцінювання – від складової організації та проведення справедливого конкурсного відбору на навчання у закладах вищої освіти до дієвого інструмента проведення державної підсумкової атестації випускників старшої школи, учнів (студентів) закладів професійної (професійно-технічної) та довищої освіти.

ДПА у формі ЗНО

Із 2017 року ДПА у формі ЗНО є обов'язковою для всіх здобувачів повної ЗСО. Унаслідок цього вітчизняні практики стандартизованого оцінювання стають максимально наближеними до практик кращих освітніх систем світу – здійснення контролю за рівнем навчальних досягнень учнівської молоді на етапі закінчення навчання на відповідному освітньому рівні.

Аналізуючи освітні системи окремих розвинутих країн з питань проведення випускних-вступних іспитів, необхідно наголосити на тому, що в більшості випадків інструментом підсумкового об'єктивного оцінювання виступає зовнішнє незалежне оцінювання. Наприклад, Австралія, Англія, Болгарія, Угорщина, Словенія, Італія, Фінляндія, Німеччина, Франція та ін. проводять державні екзамени шляхом саме зовнішнього незалежного тестування. Здобувачі повної середньої освіти цих країн здають екзамени не лише за курс середньої школи, але й як вступний. Акцентуємо увагу й на тому, що зовнішнє незалежне оцінювання активно запроваджують у Литві, Киргизстані, Узбекистані, Азербайджані, Грузії та ін. Небайдужа в побудові такої системи й Україна. До впровадження зовнішнього тестування як інструменту оцінювання на випускних-вступних іспитах здобувачів освіти, до їхніх результатів завжди прикута увага всього суспільства, що засвідчують публікації громадськості, зокрема педагогічної та батьківської, у засобах масової інформації.

Робимо такий висновок: зовнішнє незалежне оцінювання прийнято громадськістю України. Організатори та виконавці процедури зовнішнього тестування змогли переконати суспільство в об'єктивності й надійності зовнішнього оцінювання, чесній сертифікації та справедливому відборі учасників – майбутніх студентів – до здобуття наступного рівня освіти, а також відкрито показали його переваги та недоліки.

У сучасних умовах реформування освіти, зокрема загальної середньої, постає питання: яких змін має зазнати система ДПА/ЗНО?

Саме цим зумовлено модернізацію структури навчального року у випускних класах ЗСО, процедур проведення зовнішнього незалежного оцінювання, специфікацій та змісту сертифікаційних робіт зовнішнього незалежного оцінювання з різних навчальних предметів.

На державному рівні якість освіти визначається встановленою в ході зовнішнього незалежного оцінювання відповідністю результатів навчання вимогам державних освітніх стандартів.

Отже, зовнішнє незалежне оцінювання – це стандартизований державний іспит, який має на меті три основних завдання:

- 1) проведення державної підсумкової атестації випускників 11-х класів ЗСО, закладів професійної (професійно-технічної) та довищої освіти;
- 2) проведення оцінювання за рейтинговою шкалою 100-200 балів усіх охочих продовжити навчання в закладах вищої освіти;
- 3) моніторинг якості освіти, який дає змогу оцінити тенденції розвитку системи освіти як на регіональному, так і на національному рівні.

Таке оцінювання є:

- *зовнішнім*, оскільки процедура відбувається на базі спеціально підготовлених пунктів тестування і виключає можливість оцінювання навчальних досягнень учнів у своєму закладі;

- *незалежним*, тому що здійснюється організацією, яка не залежить і не підпорядкована закладам освіти, хоч тісно співпрацює з ними;

- *об'єктивним*, оскільки ставить однакові вимоги та забезпечує рівні умови всім учасникам цієї процедури;

- *прозорим*, тому що забезпечує можливість спостереження з боку громадськості за дотриманням усієї процедури;

- шансом для учнів при вступі до закладів вищої освіти.

Результати тестування з української мови, яким було вперше охоплено всіх випускників 2018 року Черкаської області, свідчать про значні відмінності між навчальними досягненнями випускників закладів загальної середньої освіти та учнів (студентів, слухачів) закладів професійної (професійно-технічної) й довищої освіти.

Динаміка впровадження ЗНО в Черкаській області

2006 рік – 542 учасники (експериментальний етап, узяли участь лише випускники закладів м. Сміла, Шполянського району);

2007 рік – 2108 учасників (експериментальний етап, участь випускників закладів міст Сміла, Черкаси, Умань та Черкаського, Уманського, Шполянського районів);

2008 рік – 14676 (реєстрація всіх, хто бажав вступати до ЗВО);

2009 рік – 12896 учасників;

2010 рік – 12021 учасник (реєстрація всіх, хто вступав до ЗВО, крім тих, які отримали повну загальну середню освіту у 2007 році й раніше);

2011 рік – 7307 учасників;

2012 рік – 9737 учасників;

2013 рік – 9184 учасники;

2014 рік – 8318 учасників;

2015 рік – 8890 учасників.

Зовнішнє незалежне оцінювання зазнало суттєвих змін:

1. сертифікати минулих років та результати тестувань 2008-2014 років визнано недійсними під час вступної кампанії 2015 року;
2. результати ЗНО з української мови і літератури зараховувалися як результати державної підсумкової атестації (далі – ДПА) для випускників ЗЗСО;
3. запроваджено дворівневі тести з української мови і літератури та математики;
4. систему визначення результатів учасників ЗНО змінено: введено поняття порогового балу «склав/не склав»;
5. надано можливість усім учасникам ЗНО отримувати електронні скан-копії своїх робіт.

2016 рік – 8011 учасників.

Основні нововведення:

1. для всіх випускників ЗЗСО результати ЗНО з української мови і літератури, математики або історії України (період XX – початок XXI століття) зараховувалися як результати державної підсумкової атестації. Кожен випускник мав право обрати для проходження ДПА у формі ЗНО математику або історію України незалежно від профілю навчального закладу;
2. державна підсумкова атестація з математики у формі ЗНО містила відкриту частину тесту;
3. відмінені дворівневі тести (у 2016 році не використовувалися тести поглибленого рівня складності);
4. учасники зовнішнього незалежного оцінювання, які на ДПА не подолали поріг «склав/не склав», до проходження ЗНО з інших предметів не допускалися.

2017 рік – 7203 учасники.

Основні новації:

1. складання третього предмету ЗНО з урахуванням результатів як ДПА;
2. для вступу до закладів вищої освіти абітурієнти подавали сертифікати зовнішнього незалежного оцінювання 2016 і 2017 років;
3. випускники закладів системи загальної середньої освіти, які в поточному навчальному році отримали сертифікат (диплом) міжнародного мовного іспиту з іноземної мови рівня B-1 для ЗЗСО та B-2, C-1, C-2 для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов, були звільнені від державної атестації з цих предметів.

2018 рік – 8693 учасники.

Новації:

1. охоплення зовнішнім незалежним оцінюванням випускників не тільки закладів загальної середньої освіти, а й закладів професійної (професійно-технічної) освіти та закладів вищої освіти. ДПА з української мови у формі ЗНО проходили також учні (слухачі, студенти) професійних (професійно-технічних) закладів освіти та студенти закладів вищої освіти;
2. введення до структури тестів з іноземних мов частини «Розуміння мови на слух» (аудіювання). Головна мета аудіювання – перевірити сформованість в абітурієнтів умінь і навичок, необхідних для сприйняття інформації опосередковано (в аудіозаписі): розуміти основний зміст текстів, вибирати необхідну інформацію з прослуханого, повністю розуміти текст на слух;
3. у тестах зовнішнього оцінювання було значно збільшено частку завдань компетентнісного характеру;
4. для вступу до закладів вищої освіти абітурієнти подавали сертифікати ЗНО 2016, 2017 та 2018 років, окрім сертифіката з іноземних мов.

2019 рік – 9000 учасників.

Нововведення:

1. для учнів (студентів) закладів професійної (професійно-технічної) та довищої освіти ДПА у формі ЗНО було зараховано з двох предметів: з української мови та математики або історії України (за вибором учня);
2. сертифікати ЗНО дійсні три роки, окрім іноземної мови – 2018, 2019 років;
3. студенти, які здобували освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста з одночасним завершенням здобуття повної загальної середньої освіти та отримали у 2018 році 1-3 бали за результатами ДПА, мали можливість повторно пройти ДПА у 2019 році.

2020 рік – 11036 учасників.

Новації:

1. результати ЗНО із трьох навчальних предметів зараховуються як оцінки за державну підсумкову атестацію за освітній рівень повної загальної середньої освіти для учнів (слухачів, студентів) закладів загальної середньої освіти, професійної (професійно-технічної), вищої освіти, які у 2020 році завершують здобуття повної загальної середньої освіти;
2. чинні сертифікати зовнішнього незалежного оцінювання 2017, 2018, 2019 та 2020 років, окрім іноземних мов – 2018, 2019 та 2020 років;
3. студентам закладів довищої освіти надається право повторного складання державної підсумкової атестації виключно з тих навчальних предметів, із яких у 2019 році ними було отримано оцінку 1, 2, 3 бали за атестацію.

Отже, процедура зовнішнього незалежного оцінювання увійшла в освітню практику, затребувана та апробована, відповідає очікуванням соціуму та є гарантом життєвого успіху й соціальної мобільності.

Апробація тестових завдань

Починаючи з 2008 року, учні 10-х та 11-х класів закладів загальної середньої освіти, учні (студенти, слухачі) закладів професійної (професійно-технічної), довищої та вищої освіти Черкаської області активно залучаються до участі в апробації тестових завдань з української мови та літератури, математики, історії України, географії, біології, фізики, хімії, англійської, німецької та французької мов, запропонованих Українським центром оцінювання якості освіти. Протягом 2008-2020 років до апробації тестів було залучено 11660 учасників.

Апробація тесту — пробне педагогічне тестування на певній вибірці учнів/студентів, яке проводять перед контрольним (сертифікаційним) тестуванням для усунення неточностей у завданнях, оцінки складності тесту та його окремих частин.

Метою апробації є наповнення банку тестових завдань якісними тестовими завданнями.

Предмет і зміст апробації тестових завдань – це практична перевірка якісних параметрів тестового завдання, розроблення схем оцінювання відкритих тестових завдань, визначення місця кожного завдання в банку тестових завдань.

Основними **принципами** апробації є науковість, об'єктивність, конфіденційність. Принцип науковості регламентує використання в процесі апробації досягнень сучасної науки. Принцип об'єктивності передбачає здійснення експертизи тестових завдань за єдиною методикою. Принцип конфіденційності передбачає нерозголошення змісту матеріалів апробації.

Адміністрування процедури забезпечено методистами Київського регіонального центру оцінювання якості освіти, лабораторії-центру зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників ЧОР», педагогічними працівниками закладів загальної середньої освіти області.

Упродовж 2010-2011 років до участі в апробації тестів були залучені студенти перших курсів закладів вищої освіти області з метою отримати інформацію щодо залишкових знань.

У 2015 році в області вперше було проведено апробацію в он-лайн режимі з метою випробовування нової моделі проведення апробації тестових завдань з використанням кабінетів, укомплектованих комп'ютерною технікою з відповідним програмним забезпеченням та підключенням до мережі Інтернет. До цього виду роботи було залучено 464 учні закладів загальної середньої освіти області.

Апробація є частиною системи контролю якості завдань. Завдяки апробації підвищуються показники якості оцінювання (валідність, надійність, об'єктивність, обґрунтованість, ефективність і прийнятність результатів). Апробація дозволяє отримати вимірювальні (психометричні) характеристики тестових завдань, основними з яких є складність і дискримінаційна (розподільна) здатність. Урахування цих показників під час створення тесту дозволяє отримати інструмент вимірювання з прогнозованими характеристиками.

Пробне зовнішнє незалежне оцінювання

Пробне зовнішнє незалежне оцінювання (далі – пробне ЗНО) є важливою складовою підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання, метою якого є відтворення умов та технології проведення ЗНО для психологічної підготовки майбутніх абітурієнтів до участі у зовнішньому оцінюванні.

Особи, які реєструються для участі в пробному ЗНО, мають можливість:

- ознайомитися зі стандартизованими тестами, що відповідають вимогам Програм, характеристикам та структурі сертифікаційних робіт зовнішнього незалежного оцінювання;
- виконати пробний тест та попрактикуватися в заповненні бланків відповідей;

- отримати результат пробного ЗНО за допомогою спеціального сервісу УЦОЯО (за бажанням);
- психологічно налаштуватися на проходження зовнішнього незалежного оцінювання;
- навчитися ефективно розподіляти час;
- оцінити свій рівень навчальних досягнень.

Щорічно інформування громадськості про терміни, порядок реєстрації, особливості проведення пробного зовнішнього незалежного оцінювання здійснюють Український та Київський регіональний центри оцінювання якості освіти, методисти лабораторії-центру зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників ЧОР». Для кожного учасника пробного зовнішнього незалежного оцінювання створюється інформаційна сторінка, де оприлюднюється актуальна інформація з питань проведення пробного зовнішнього незалежного оцінювання. На цій сторінці також функціонує сервіс визначення результатів пробного зовнішнього незалежного оцінювання.

Кожен учасник у день проведення пробного зовнішнього незалежного оцінювання має можливість скласти тест лише з одного навчального предмета.

Учасникам пробного ЗНО надається можливість визначити результат тестування з відповідного навчального предмета, скориставшись розробленим Українським центром оцінювання якості освіти онлайн-сервісом «Визначення результатів пробного зовнішнього незалежного оцінювання». Для цього необхідно заповнити електронний бланк відповідей типу А та ввести результат самостійного оцінювання завдань відкритої форми з розгорнутою відповіддю.

Аналізуючи різні аспекти проведення пробного зовнішнього незалежного оцінювання, можна стверджувати, що інтерес учнівської молоді та випускників закладів освіти минулих років до обізнаності з процедурними вимогами, які обумовлюють процес проходження зовнішнього незалежного оцінювання, щорічно підвищується.

Вступні випробування

Починаючи з 2017 року, в області (а з 2016 року – в Україні) організовуються та проводяться вступні випробування, що відбуваються з використанням організаційно-технологічних процесів здійснення зовнішнього незалежного оцінювання для вступу на другий (магістерський) рівень вищої освіти.

Єдине фахове вступне випробування – форма вступного випробування із права та загальних навчальних правничих компетентностей для вступу на навчання для здобуття ступеня магістра на основі здобутого ступеня вищої освіти (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста), яка передбачає використання організаційно-технологічних процесів здійснення зовнішнього незалежного оцінювання для вступників на спеціальності 081 «Право» та 293 «Міжнародне право».

Єдиний вступний іспит – форма вступного випробування з іноземної (англійської, німецької, французької, або іспанської) мови для вступу на навчання для здобуття ступеня магістра на основі здобутого ступеня вищої

освіти (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста), яка передбачає використання організаційно-технологічних процесів здійснення зовнішнього незалежного оцінювання.

Далі за посиланням:

https://docs.google.com/document/d/1slGvVIa0f4Vk6NAMhpNTdRaD4Zu7_JYwJB78nFgbzxo/edit